

3 Liikevaihdon laskeminen

Sisällys

3 Liikevaihdon laskeminen	2
3.1 Yleistä	2
3.2 Liikevaihdon määritelmä	2
3.2.1 Johdanto	2
3.2.2 Viimeksi laadittu tilinpäätös	3
3.2.3 Varsinainen toiminta	3
3.2.4 Liikevaihtoon sisällytettävät tuottoerät	3
3.2.5 Liikevaihdon oikaiseminen tietyissä tapauksissa	4
3.2.6 Yhteenlasketusta liikevaihdosta vähennettävät erät	5
3.2.7 Luottolaitokset, sijoituspalveluyritykset ja vakuutusyhtiöt	5
3.3 Yrityskauppojen eri tyypit liikevaihdon laskemisessa	7
3.3.1 Yleistä	7
3.3.2 Määräysvallan hankkiminen	7
3.3.3 Liiketoiminnan tai sen osan hankkiminen	7
3.3.4 Sulautuminen	7
3.3.5 Yhteisyritykset	8
3.4 Yrityskaupan osapuolten liikevaihdon määräytyminen	9
3.5 Liikevaihdon maantieteellinen kohdentaminen	10
3.6 Liikevaihdon laskemisen erityiskysymyksiä	11
3.6.1 Luonnolliset henkilöt	11
3.6.2 Yhteisyrityksen liikevaihdon jakaminen eräissä tapauksissa	11
3.6.3 Julkisyhteisöihin liittyvät yrityskaupat	12
3.6.4 Kahden vuoden sääntö	12
3.6.5 Muu kuin euromääräinen liikevaihto	13

3 Liikevaihdon laskeminen

suuntaviivat vuodelta 2011 – ei päivitetty

3.1 Yleistä

Kilpailulain yrityskauppasäännösten yhtenä soveltamisen edellytyksenä on, että lain 22 §:n mukaiset liikevaihdon kynnsarvot ylittyvät. Toimivaltajako Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja Euroopan komission välillä ratkeaa niin ikään liikevaihtorajojen perusteella. Komission toimivaltaan kuuluvien keskittymien liikevaihtorajoista säädetään EY:n sulautuma-asetuksen 1 artiklassa.

Kilpailulain 22 §:n mukaan säännöksiä yrityskauppavalvonnasta sovelletaan yrityskauppaan, jossa yrityskaupan osapuolten yhteenlaskettu liikevaihto ylittää 350 miljoonaa euroa ja jossa vähintään kahden yrityskaupan osapuolen Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää kummankin osalta 20 miljoonaa euroa. Yrityskaupan osapuolet on määritelty kilpailulain 21 §:n 3 momentissa.

Tarkentavia säännöksiä liikevaihdon laskemisesta on annettu liikevaihtoasetuksessa. Tämän jakson tarkoituksena on selventää ongelmatilanteita, joita liikevaihdon laskemisessa voi ilmetä.

Yrityskaupan osapuolten on määriteltävä tarkkaan liikevaihtoon luettavat tuotot liikevaihtoasetuksen mukaisesti erityisesti silloin, kun ratkaisulla on merkitystä liikevaihtorajojen täyttymisen kannalta.

3.2 Liikevaihdon määritelmä

3.2.1 Johdanto

Kilpailulain 22 ja 24 §:ssä liikevaihdolla tarkoitetaan yhteisön maailmanlaajuisia, viimeksi laadittuun tilinpäätökseen perustuvia, sen varsinaisen toiminnan myyntituottoja, joista on vähennetty myönnettyt alennukset sekä arvonalisävero ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot siten kuin kirjanpitolaissa (1336/1997) säädetään¹ (liikevaihtoasetuksen 1 §:n 1 momentti).

Luottolaitosten, sijoituspalveluyritysten ja muiden rahoituslaitosten sekä vakuutus- ja eläkelaitosten kilpailulain mukaisen liikevaihdon määrittelyä käsitellään jäljempänä kohdassa 3.2.7 Luottolaitokset, sijoituspalveluyritykset ja vakuutusyhtiöt.

¹ Kilpailu- ja kuluttajavirasto on tulkintakäytännössään katsonut, että myös autovero on liikevaihtoasetuksen mukainen vähennyskelpoinen vero. Tämä tulkinta vastaa myös Euroopan komission käytäntöä.

3.2.2 Viimeksi laadittu tilinpäätös

Tilinpäätöksen päiväyksestä ja allekirjoittamisesta säädetään kirjanpitolain 3 luvun 7 §:ssä. Mainitun säännöksen mukaisesti tilinpäätös on päivättävä ja kirjanpitovelvollisen on se allekirjoitettava. Jos kirjanpitovelvollinen on yhteisö tai säätö, sen hallituksen tai vastuunalaisten yhtiömiesten ja toimitusjohtajan tai vastaavassa asemassa olevan henkilön on allekirjoitettava tilinpäätös.

Liikevaihdon laskemisessa käytetään lähtökohtana yrityskaupan ilmoitusvelvollisuuden synnyttävää toimenpidettä edeltävää viimeksi vahvistettua tilinpäätöstä. Näin ollen, jos yhtiön tilikausi on kalenterivuosi ja yhtiö tekee yrityskaupan (allekirjoittaa yrityskauppasopimuksen) 1. tammikuuta 2010, käytetään liikevaihdon laskemisessa vuodelta 2008 vahvistettua tilinpäätöstä, vaikka vuoden 2009 tilinpäätös vahvistettaisiin vielä ennen yrityskaupan täytäntöönpanoa. Liikevaihtoa voidaan tosin oikaista jäljempänä esitettyjen perusteiden mukaisesti².

3.2.3 Varsinainen toiminta

Varsinaiseksi toiminnaksi, jonka tuotot sisällytetään liikevaihtoon, katsotaan yrityksen tarkoitusta toteuttava jatkuva ja suunnitelmallinen tuotteiden tai palveluiden myynti tai toiminta, joka on tosiasiallisesti vakiintunut kirjanpitovelvollisen varsinaiseen toimintaan liittyväksi.³ Käsitteen sisältö vastaa kirjanpitolain liikevaihtoa tai sitä vastaavaa tuottoa. Jatkossa puhuttaessa liikevaihdosta tarkoitetaan myös sitä vastaavaa tuottoa.

3.2.4 Liikevaihtoon sisällytettävät tuottoerät

3.2.4.1 Yleistä

Osakeyhtiölaissa määritelty konsernin käsite ei ole sama kuin kilpailulain 24 §:n mukainen yritysryhmän käsite. Sen vuoksi kirjanpitolain 6 luvun 2 ja 3 §:n mukaisesti laadittu konsernitilinpäätös ei välttämättä sisällä kaikkia kilpailulain 24 §:n mukaisia yrityskaupan osapuolen liikevaihtoon luettavia eriä.

Liikevaihtoon sisällytetään varsinaisesta toiminnasta saadut myyntituotot. Vakiintunut käytäntö on lukea esimerkiksi kaikki vaihto-omaisuudesta saadut vastikkeet liikevaihtoon. Kysymys ei ole pelkästään myyntituotoista, vaan varsinaisen toiminnan tuotot voivat olla esimerkiksi vuokratuottoja.⁴

Liikevaihdoksi lasketaan kilpailulain 22 §:n pääsäännön ja liikevaihtoasetuksen 1 §:n mukaiset tuottoerät. Yhteisön oma, tilinpäätöksessä omaksuttu tulkinta liikevaihtoon kuuluvista eristä ei ole ratkaiseva. Käytännössä voi syntyä tulkintatilanteita esimerkiksi siitä, merkitäänkö tietty tuloerä tuloslaskelmakaavan liikevaihtoon, liiketoiminnan muihin tuottoihin tai esimerkiksi

² Ks. 3.2.5. Liikevaihdon oikaiseminen tietyissä tapauksissa.

³ Varsinaisen toiminnan käsitteen osalta viitataan kirjanpitolautakunnan ratkaisukäytäntöön.

⁴ Näin on esimerkiksi kiinteistöyhtiöiden kohdalla.

3 Liikevaihdon laskeminen

satunnaisiin tuottoihin. Yhteisön tilinpäätöksessä ilmoitettu liikevaihto ei muun muassa näiden määrittelyongelmien vuoksi aina välttämättä vastaa kilpailulaissa ja liikevaihtoasetuksessa tarkoitettua liikevaihtoa.

3.2.4.2 Läpikulkuerät

Kirjanpitosäännösten mukaan liikevaihtoon ei lueta niin sanottuja läpikulkueriä, joille luonteenomaista on, että ne eivät vaikuta välittömästi kirjanpitovelvollisen tulonmuodostukseen; kirjanpitovelvollinen laskuttaa ne edelleen sellaisenaan, samoilla perusteilla ja samalla hinnalla, ja niillä ei miltään osin pyritä myyntikatteen saamiseen.

Esimerkiksi matkatoimiston liikevaihtoa on sen itse järjestämistä matkoista kertyvä liikevaihto sellaisenaan. Toisten tuotteita välittävien matkatoimistojen liikevaihtoon luetaan näistä matkatoimistolle jäävä myyntipalkkio. Liikevaihtoa ovat myös matkatoimiston muista säännöllisesti välittämistä palveluista saamat myyntipalkkiot (esimerkiksi matkavakuutukset).

3.2.4.3 Julkiset tuet

Yritykselle myönnetty julkinen tuki luetaan liikevaihtoon kirjanpitoa koskevien sääntöjen mukaisesti. Tuki tai korvaus sisällytetään liikevaihtoon, jos se on myönnetty yritysten tavanomaista toimintaa varten, yritys on itse tuen saaja, tuki vaikuttaa suoraan hinnanmuodostukseen, se on saatu varsinaisen suoritustuotannon vastikkeena ja se liittyy suoranaisesti hyödykkeen myynnin toteutumiseen.

3.2.5 Liikevaihdon oikaiseminen tietyissä tapauksissa

3.2.5.1 Tilikausi poikkeaa 12 kuukaudesta

Liikevaihtoasetuksen 1 §:n 2 momentin mukaisesti liikevaihto oikaistaan vastaamaan 12 kuukauden liikevaihtoa, jos tilikausi on ollut tätä lyhyempi tai pidempi. Jos tilikausi on esimerkiksi pidennetty 18 kuukauteen, oikaisu tapahtuu siten, että liikevaihto jaetaan 18:lla, jonka jälkeen se kerrotaan 12:lla.

3.2.5.2 Yrityskaupoista johtuvat oikaisut

Liikevaihdolla kuvataan yrityskauppaan käytännössä liittyviä taloudellisia resursseja ja osapuolten todellista taloudellista asemaa yrityskaupan tekemisen hetkellä. Jos viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen mukainen liikevaihto ei anna oikeaa kuvaa näistä taloudellisista voimavaroista, on liikevaihtoa oikaistava.

Yrityskaupan osapuoli on saattanut tilikauden päättymisen jälkeen luovuttaa tai hankkia liiketoimintaa. Luovutetun liiketoiminnan liikevaihto vähennetään yrityskaupan osapuolen viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen mukaisesta liikevaihdosta ja hankitun liiketoiminnan liikevaihto vastaavasti lisätään osapuolen viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen mukaiseen liikevaihtoon. Lisääminen ja vähentäminen tehdään kuitenkin vain niiden yrityskauppojen osalta,

jotka on pantu täytäntöön ennen ilmoitettavan yrityskaupan tekemistä⁵ (eli ennen ilmoitusvelvollisuuden synnyttävää toimea), ellei hankinta tai luovutus ole ilmoitettavan yrityskaupan edellytys.

Liikevaihtoa tulee oikaista myös sellaisten järjestelyjen osalta, jotka on pantu täytäntöön viimeksi vahvistetun tilinpäätöksen kattaman tilikauden aikana, mutta joiden vaikutusta liikevaihtoon ei ole voitu kokonaisuudessaan ottaa huomioon kyseisessä tilinpäätöksessä. Näissä tapauksissa tilinpäätöstietoja on oikaistava, jotta vahvistetun tilinpäätöksen mukaisesta liikevaihdosta voidaan vähentää luovutettujen ja lisätä hankittujen liiketoimintojen kerryttämä liikevaihto kyseisellä tilikaudella. Yrityksen vahvistetun tilinpäätöksen mukaisesta liikevaihdosta on siis vähennettävä luovutettujen liiketoimintojen tilikauden aikana tuottama liikevaihto ja siihen on lisättävä hankittujen liiketoimintojen tilikauden aikana tuottama liikevaihto kokonaisuudessaan.

Mitä tässä yhteydessä on sanottu liiketoiminnan luovutuksesta, koskee myös liiketoiminnan lakkauttamista.

3.2.6 Yhteenlasketusta liikevaihdosta vähennettävät erät

Liikevaihtoasetuksen 1 §:n 4 momentin mukaisesti liikevaihdosta on vähennettävä yrityskaupan osapuolen ja siihen kilpailulain 24 §:n 1 tai 3 momentin mukaisessa suhteessa olevan yhteisön tai säätiön välinen liikevaihto.⁶ Liikevaihdon vähentäminen koskee vain yritysryhmän sisäisiä liiketoimia. Siten liikevaihdosta ei vähennetä yrityskaupan osapuolten välisestä tavaroitten ja palvelujen myynnistä saatua liikevaihtoa. Yritysryhmän sisäisten liiketoimintojen vähentäminen ei koske liikevaihtoasetuksen 3 §:n mukaisia määräysvallan muutostilanteita. Tämä johtuu siitä, että yhteisessä määräysvallassa oleva yhteisö on järjestelyssä osapuoli ja sen liikevaihto lasketaan siten kuin määräysvallan hankinnan kohteen liikevaihdon laskemisesta on säädetty.

3.2.7 Luottolaitokset, sijoituspalveluyritykset ja vakuutusyhtiöt

Kilpailulain 22 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan liikevaihdolla tarkoitetaan luottolaitosten, sijoituspalveluyritysten ja muiden rahoituslaitosten, joihin sovelletaan luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) 12 luvun säännöksiä, mainitun lain mukaisesti laaditun tuloslaskelman mukaisten tuottoerien yhteenlaskettua määrää. Tuottoerä ovat Finanssivalvonnan määräys- ja ohjekokoelman Rahoitussektorin kirjanpito, tilinpäätös ja toimintakertomus -julkaisun mukaisesti Tilinpäätös ja toimintakertomus, liitteen 3 mukaisesti korkotuotot, leasingtoiminnan nettotuotot, tuotot oman pääoman ehtoisista sijoituksista, palkkiotuotot, arvopaperikaupan ja valuuttatoiminnan nettotuotot, käypään arvoon käyvän arvon rahaston kautta

⁵ Näin ollen kilpailunrajoituslain aikainen käytäntö, jonka mukaan yrityskaupasta tehty sitova sopimus tai sitä vastaava ilmoitusvelvollisuuden synnyttävä kilpailunrajoituslain 11 c §:n mukainen toimi ennen ilmoitusvelvollisuuden arvioinnin kohteena olevasta yrityskaupasta sopimista ei enää riitä, vaan ratkaisevaa on, onko yrityskauppa myös pantu täytäntöön. Uudistuksen tavoitteena on yhdenmukaistaa kansallinen käytäntö vastaamaan EU-lainsäädäntöä.

⁶ Näin ollen esimerkiksi hankinnan kohteen ja myyjän välistä liikevaihtoa ei voida vähentää hankinnan kohteen liikevaihdosta.

3 Liikevaihdon laskeminen

kirjattujen rahoitusvarojen nettotuotot, suojauslaskennan nettotulos, sijoituskiinteistöjen nettotuotot ja liiketoiminnan muut tuotot.⁷

Finanssivalvonnan julkaisun liitteen 4 mukaan sijoituspalveluyritysten tuottoerä ovat palkkiotuotot, arvopaperikaupan ja valuuttatoiminnan nettotuotot, tuotot oman pääoman ehtoista sijoituksista, korkotuotot, Käypään arvoon käyvän arvon rahaston kautta kirjattujen rahoitusvarojen nettotuotot, suojauslaskennan nettotulos, sijoituskiinteistön nettotuotot ja muut liiketoiminnan tuotot. Sijoituspalveluyrityksen kilpailulain mukainen liikevaihto saadaan siis suoraan tuloslaskelman erästä "Sijoituspalvelutoiminnan tuotot".

Edellä mainittuja liikevaihdon laskemissäntöjä noudatetaan myös ulkomaisen luottolaitoksen ja sijoituspalveluyrityksen kilpailulain mukaisen liikevaihdon laskemisessa, jos siihen suomalaisena luottolaitoksena ja sijoituspalveluyrityksenä sovellettaisiin luottolaitostoiminnasta annettua lakia. Luottolaitostoiminnasta annetun lain piiriin kuuluvien yhteisöjen määrittely vastaa luottolaitosten liiketoiminnan aloittamisesta ja harjoittamisesta annettua direktiiviä 2006/48/EY ("luottolaitosdirektiivi"). Kilpailulain 22 §:n 2 momentin 1 kohdan mukainen luottolaitoksen ja sijoituspalveluyrityksen liikevaihdoksi katsottavien tuottoerien määrittely noudattaa pankkien ja muiden rahoituslaitosten tilinpäätöksestä ja konsolidoidusta tilinpäätöksestä annettua direktiiviä (86/635/ETY).

IFRS-tilinpäätöksen laativa luottolaitos tai sijoituspalveluyritys laskee liikevaihdon vastaavia osatekijöitä käyttäen, vaikka tuloslaskelmarivistä on käytetty eri nimikkeitä. Liikevaihto tulee olla johdettavissa suoraan tuloslaskelman eristä sekä siihen liittyvistä liitetieteeristä. (Ks. edellä mainittu Finanssivalvonnan julkaisu, jakso 8.6.2, Taloudellista kehitystä kuvaavat sekä osake- ja osuuskohtaiset tunnusluvut).

Vakuutusyhtiöiden (henki-, vahinko- ja työeläkevakuutusyhtiöiden) kilpailulain mukaiseksi liikevaihdoksi lasketaan vakuutusmaksutulo ja eläkesäätiöiden osalta maksutulo sekä eläkekassan osalta vakuutusmaksutulo. Vakuutusmaksutulo lasketaan Finanssivalvonnan antamien määräysten mukaisesti.⁸ Säännösten vakuutusmaksutulon määrittely vastaa vakuutusyritysten tilinpäätöksistä ja konsolidoiduista tilinpäätöksistä annettua direktiiviä (91/674/ETY).

Jos luottolaitos, sijoituspalveluyritys ja muu rahoituslaitos, johon sovelletaan luottolaitostoiminnasta annetun lain 12 luvun säännöksiä tai vakuutus- ja eläkelaitos tai eläkesäätiö käyttää määräysvaltaa yhteisössä, joka harjoittaa muuta kuin kilpailulain 22 §:n 2 momentissa määriteltä toimintaa, kyseisestä muusta toiminnasta saatu liikevaihto luetaan edellä mainittujen yhteisöjen tuottoerien yhteenlaskettuun määrään, vakuutusmaksutuloon tai maksutuloon.

⁷ Finanssivalvonnan määräykset ja ohjeet 2/2016, Rahoitussektorin kirjanpito, tilinpäätös ja toimintakertomus dnro FIVA 11/01.00/2015, liite 3: Luottolaitoksen tuloslaskelma.

⁸ Ks. Finanssivalvonnan määräykset ja ohjeet 14/2012, Kirjanpitoa, tilinpäätöstä ja toimintakertomusta koskevat määräykset ja ohjeet: Vakuutusyhtiöt, työeläkevakuutusyhtiöt, vakuutusyhdistykset, vakuutusomistusyhteisöt, kolmannen maan vakuutusyhtiöiden sivuliikkeet ja lailla perustetut eläkelaitokset, dnro FIVA/01.00/2017.

Näin ollen mainittujen yhteisöjen liikevaihtona voi tulla huomioon otetuksi muitakin kuin mainitun erityislainsäädännön mukaisia tuottoeriä.

Liikevaihtoasetuksen 1 §:n 3 momentin mukaan liikevaihdosta tulee vähentää tai siihen lisätä tilikauden päättymisen jälkeen luovutetun tai hankitun liiketoiminnan liikevaihto. Vakuutusyhtiöiden vakuutusmaksutuloa ja eläkesäätiöiden maksutuloa sekä eläkekassan vakuutusmaksutuloa laskettaessa otetaan siten huomioon vahvistetun tilinpäätöksen mukaisen tilikauden jälkeen, mutta ennen ilmoitettavaa yrityskauppaa tapahtuneet vakuutusmaksutuloon ja maksutuloon vaikuttavat vakuutuskannan luovutukset ja vastuun siirrot. Yksittäisiin jälleenvakuutus sopimuksiin liittyvät siirrot otetaan vastaavasti huomioon, mikäli ne voidaan katsoa liiketoiminnan tai sen osan hankinnaksi tai luovutukseksi. Tuottoja vakuutusyhtiöiden sijoituksesta, jotka koskevat esimerkiksi osakkeita, arvopapereita, kiinteätä omaisuutta tai muita kohteita ei lasketa mukaan vakuutusyhtiöiden vakuutusmaksutuloon, elleivät sijoitukset johda määräysvallan hankkimiseen ao. yhteisöissä. Määräysvallan hankkimiseen johtavissa järjestyksissä määräysvallan hankinnan kohteen liikevaihto on lisättävä vakuutusyhtiön vakuutusmaksutuloon.

3.3 Yrityskauppojen eri tyypit liikevaihdon laskemisessa

3.3.1 Yleistä

Yrityskaupan toteuttamistapa vaikuttaa yrityskaupan osapuolten ja niille kohdistettavan liikevaihdon määrittelyyn. Yrityskauppojen eri tyyppisiä käsitellään ohjeessa 2 (kohta 2.4 Kilpailuja kuluttajavirastolle ilmoitettavat yrityskaupat). Seuraavassa käydään lyhyesti läpi eräitä yrityskaupan osapuolten tunnistamiseen liittyviä arviointiperusteita sekä yrityskaupan osapuolten kilpailulain mukaisen liikevaihdon määrittämiseen liittyviä kysymyksiä.

3.3.2 Määräysvallan hankkiminen

Määräysvallan voi hankkia yksi tai useampi yhteisö. Hankinnan kohteena voi puolestaan olla yksi tai useampi yhteisö. Liikevaihtoa laskettaessa yrityskaupan osapuolia ovat lähtökohtaisesti määräysvallan hankkija ja hankinnan kohde. Erityisesti yksinomaisen määräysvallan hankinnan ollessa kyseessä yrityskaupan osapuolten määrittäminen on yleensä melko suoraviivaista.

Yhteisen määräysvallan hankintaa sekä (yhteisessä) määräysvallassa tapahtuvia muutoksia liikevaihdon laskemisen kannalta käsitellään tarkemmin jäljempänä kohdassa 3.3.5 (Yhteisyritykset).

3.3.3 Liiketoiminnan tai sen osan hankkiminen

Tilanteissa, joissa hankitaan liiketoiminta tai liiketoiminnan osa, yrityskaupan osapuolia ovat liikevaihtoa laskettaessa liiketoiminnan tai sen osan hankkija ja kohteena oleva hankittava liiketoiminta tai sen osa.

3.3.4 Sulautuminen

Kun kyseessä on absorptiosulautuminen, ovat yrityskaupan osapuolia liikevaihtoa laskettaessa vastaanottava yhteisö ja sulautuva yhteisö.

Kombinaatiosulautumisessa yrityskaupan osapuolia ovat vastaanottavan yhteisön perustavat sulautuvat yhteisöt.

3.3.5 Yhteisyrietykset

3.3.5.1 Yhteisyrietyksen perustaminen

Kun on kyse kilpailulain 21 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesta uuden yhteisyrietyksen perustamisesta yrityskaupan osapuolia ovat liikevaihtoa laskettaessa yhteisyrietyksen perustavat yhteisöt.⁹

3.3.5.2 Yhteisen määräysvallan hankkiminen

Jos yritykset hankkivat yhteisen määräysvallan jo olemassa olevassa yrityksessä tai liiketoiminnassa siten, ettei yksikään määräysvallan hankkijoista ole aiemmin käyttänyt hankinnan kohteessa yksinomaista tai yhteistä määräysvaltaa, yrityskaupan osapuolina pidetään toisaalta niitä yrityksiä, jotka hankkivat yhteisen määräysvallan, ja toisaalta hankinnan kohteena olevaa yritystä tai liiketoimintaa.

3.3.5.3 Yksinomaisen määräysvallan muuttuminen yhteiseksi määräysvallaksi

Jos aiemmin perustettu yhteisö on ollut yksinomaisessa määräysvallassa ja yksi tai useampi uusi osakas hankkii siihen yhteisen määräysvallan siten, että alkuperäinen osakas jää käyttämään siinä yhdessä uusien osakkaiden kanssa yhteistä määräysvaltaa, järjestelyä pidetään liikevaihtoasetuksen 2 §:n mukaisesti yhteisyrietyksen perustamisena. Näin syntyneen yhteisyrietyksen perustajina, ja siten liikevaihdon laskemisen kannalta yrityskaupan osapuolina, pidetään sekä aiemmin yksinomaista määräysvaltaa käyttänyttä yhteisöä että määräysvallan hankkivaa yhteisöä.

Liikevaihtoa laskettaessa määräysvallan hankinnan kohteena olevan yhteisön liikevaihto luetaan kokonaisuudessaan aiemmin yksinomaista määräysvaltaa käyttäneen yhteisyrietyksen perustajan liikevaihtoon. Liikevaihto lasketaan kuten uuden yhteisyrietyksen perustamisen tilanteessa.

3.3.5.4 Yhteinen määräysvalta muuttuu yksinomaiseksi määräysvallaksi

Sellaisissa tilanteissa, joissa yhteinen määräysvalta muuttuu yksinomaiseksi määräysvallaksi, ovat yrityskaupan osapuolia liikevaihtoa laskettaessa yksinomaista määräysvaltaa käyttämään jäävää yhteisö määräysvallan hankkijana sekä yhteisö, jossa määräysvaltaa käytetään, hankinnan kohteena.

⁹ Yhteisyrietyksen (määräysvaltaa käyttävät) osakkaat.

3 Liikevaihdon laskeminen

Määräysvaltaa käyttämään jäävän yhteisön liikevaihtoon ei lueta hankinnan kohteen liikevaihtoa. Kohteena olevan yhteisön liikevaihtoa ei siten jaeta määräysvallan suhteessa aiemmin yhteistä määräysvaltaa käyttäneiden yhteisöjen kesken.

Liikevaihdosta ei myöskään vähennetä yhteistä määräysvaltaa käyttäneiden ja määräysvallan kohteena olleen yhteisön välistä liikevaihtoa.

3.3.5.5 Yhteisen määräysvallan käyttäjä vaihtuu tai määräysvallan rakenne muuttuu

Sellaisissa tilanteissa, joissa yhteisen määräysvallan käyttäjä vaihtuu tai määräysvallan rakenne muuttuu, ovat yrityskaupan osapuolia jäljelle jääneet yhteistä määräysvaltaa käyttävät osakkaat määräysvallan hankkijoina ja yhteisyritys hankinnan kohteena.

Määräysvaltaa käyttämään jäävien liikevaihtoon ei lueta hankinnan kohteeksi katsotun yhteisön liikevaihtoa. Kohteena olevan yhteisön liikevaihtoa ei siten jaeta tasan aiemmin yhteistä määräysvaltaa käyttäneiden yhteisöjen kesken.

Liikevaihdosta ei myöskään vähennetä yhteistä määräysvaltaa käyttäneiden ja määräysvallan kohteena olleen yhteisön välistä liikevaihtoa.

3.3.5.6 Määräysvallan hankkiminen yhteisyrittäksen kautta

Sellaisissa tilanteissa, joissa määräysvalta hankitaan siten, että yhteisyrittästä käytetään osakasyhteisöjen toteuttaman hankinnan välineenä, määräysvallan hankkijoina voidaan pitää yhteisyrittäksen sijasta sen osakasyhteisöjä.¹⁰ Tällöin yrityskaupan osapuolia ovat yhteisyrittäksen osakasyhteisöt kukin erikseen yhteisen määräysvallan hankkijoina ja hankinnan kohde.

Jos määräysvallan hankkijana on kaiken itsenäiselle taloudelliselle yksikölle kuuluvan toiminnan hoitava yhteisyrittäys eli yritys, jolla on riittävät taloudelliset ja muutkin voimavarat liiketoiminnan harjoittamiseksi pysyvästi ja yritys jo toimii markkinoilla, yrityskaupan osapuolia ovat yleensä yhteisyrittäys määräysvallan hankkijana ja hankinnan kohde. Tällöin yhteisyrittäksen liikevaihtoon luetaan myös sen emoyhtiöiden yritysryhmien liikevaihdot kilpailulain 24 §:n mukaisesti.

3.4 Yrityskaupan osapuolten liikevaihdon määräytyminen

Kun yrityskaupan osapuolet on määritetty, niiden liikevaihdot lasketaan kilpailulain 24 §:n ja liikevaihtoasetuksen mukaisesti. Määräysvallassa olevien yhteisöjen liikevaihtoa koskevaa lain 24 §:n sääntöä selvitetään seuraavassa.

Määräysvallan hankkijan, liiketoiminnan tai sen osan hankkijan, absorptiosulautumisessa vastaanottavan yhteisön, kombinaatiosulautumisessa sulautuvan yhteisön ja yhteisyrittäksen perustajan liikevaihtoon luetaan sellaisen yhteisön liikevaihto, joka käyttää edellä mainituissa yhteisöissä määräysvaltaa ja jossa edellä mainittu yhteisö itse käyttää määräysvaltaa.

¹⁰ Ks. myös, ohje 2 Ilmoitusvelvollisuus, kohta 2.4.6.1. Välillinen hankinta.

3 Liikevaihdon laskeminen

Liikevaihtoon luetaan myös edellä mainitussa yhteisössä määräysvaltaa käyttävän yhteisön määräysvallassa olevan muun yhteisön liikevaihto sekä luonnollisen henkilön, joka käyttää määräysvaltaa edellä mainituissa yhteisössä, määräysvallassa olevan yhteisön tai säätön liikevaihto.

Hankkijan liikevaihtoon luetaan myös sen määräysvaltaa vastaava osa¹¹ sellaisen yhteisön liikevaihdosta, jossa hankkija tai siihen lain 24 §:n 1 tai 3 momentin mukaisessa suhteessa oleva yhteisö käyttää yhteistä määräysvaltaa yrityskaupan osapuolen tai muun yhteisön kanssa.

Hankinnan kohteen liikevaihtona pidetään määräysvallan hankinnan kohteena olevan yhteisön liikevaihtoa, hankittavan liiketoiminnan tai sen osan liikevaihtoa ja absorptiosulautumisessa sulautuvan yhteisön liikevaihtoa. Jos yrityskauppa toteutetaan siten, että hankitaan yhden tai useamman yrityksen osa, huomioon otetaan vain hankittuihin osiin liittyvä liikevaihto.

Määräysvallan hankinnan kohteen tai sulautuvan yhteisön liikevaihtoon luetaan mukaan sellaisen yhteisön liikevaihto, jossa hankinnan kohde käyttää suoraa (tytäryhtiö) tai välillistä määräysvaltaa (tytäryhtiön tytäryhtiö) sekä hankinnan kohteen määräysvaltaa vastaava osa sellaisten yhteisyritysten liikevaihdosta, jossa hankinnan kohde tai siihen lain 24 §:n 3 momentin mukaisessa suhteessa oleva yhteisö käyttää yhteistä määräysvaltaa yrityskaupan osapuolen tai muun yhteisön kanssa.

3.5 Liikevaihdon maantieteellinen kohdentaminen

Kilpailulain 22 §:ssä yrityskaupan ilmoitusvelvollisuus on edellä mainitulla tavalla kytketty siihen, että osapuolten Suomesta kertynyt liikevaihto ylittää tietyt raja-arvot. Liikevaihtoasetuksessa todetaan Suomesta kertyneen liikevaihdon sisältävän ne yrityskaupan osapuolen myyntituotot, jotka ovat kertyneet tavaroiden myynnistä ja palveluiden tarjoamisesta Suomessa. Liikevaihto kohdennetaan sen mukaan, mikä on asiakkaan sijaintipaikka kaupanteon hetkellä.¹²

Sekä tuotteiden että palvelujen osalta liikevaihto on siis yleissäännön mukaan kohdennettava paikkaan, jossa asiakas sijaitsee. Peruseriaatteen mukaan liikevaihto kohdennetaan paikkaan, jossa yritys kilpailee muiden tavarantoimittajien kanssa. Tämä on yleensä myös se paikka, jossa sopimuksenmukainen toiminta tapahtuu eli paikka, jossa palvelu todellisuudessa tarjotaan ja tavara toimitetaan.

Tavaroiden myynnissä voi syntyä tilanteita, joissa asiakkaan sijaintipaikka kauppasopimuksen tekohetkellä poikkeaa laskutusosoitteesta ja/ tai tavaroiden toimituspaikasta. Näissä

¹¹ Ks. tarkemmin 3.6.2 Yhteisyrityksen liikevaihdon jakaminen eräissä tapauksissa.

¹² Liikevaihdon maantieteellistä kohdentamista arvioitaessa ei siten pääsääntöisesti ole ratkaisevaa se, missä tavara tai palvelu käytetään tai hyödynnetään.

tapauksissa kauppasopimuksen tekopaikka ja tavaroiden toimituspaikka ovat yleensä tärkeämpiä kuin laskutusosoite.

Palvelujen tarjonnassa tärkein on paikka, jossa palvelu tarjotaan asiakkaalle. Jos palveluntarjoaja tai asiakas liikkuu paikasta toiseen, liikevaihto kohdennetaan määränpään perusteella eli paikkaan, jossa palvelu todellisuudessa tarjotaan asiakkaalle.¹³ Jos palvelun tarjoaminen ei edellytä palveluntarjoajan eikä asiakkaan liikkumista paikasta toiseen, liikevaihto kohdennetaan yleensä asiakkaan sijaintipaikkaan.

Palvelujen tarjoamisen osalta liikevaihdon maantieteellistä kohdentamista on kotimaisessa ratkaisukäytännössä arvioitu markkinaoikeuden ratkaisussa dnro 580/08/KR.¹⁴ Kyseisessä ratkaisussa markkinaoikeus hyväksyi KKV:n näkemyksen, jonka mukaan asiassa oli kyse suomalaisille asiakkaille tarjottavasta palvelusta, eikä se, minkä maalaisen yrityksen kanssa jakelusopimus on allekirjoitettu tai missä satelliitin lähetin sijaitsee, muuta sitä tosiasiaa, että kilpailu Suomen maksutelevisiomarkkinoilla käydään Suomessa.

KKV:n tulkintakäytännössä on tehty liikevaihdon maantieteellisestä kohdentamisesta muun muassa seuraavanlainen yksittäistapausta koskeva tulkinta:

Rajan ylittävän henkilökuljetuksen osalta KKV on katsonut kilpailun tapahtuvan siellä missä asiakas on. Asiakkaan katsottiin olevan lähtöpaikassa siitä riippumatta, missä hän lipun ostohetkellä fyysisesti oli. Kyseisessä tapauksessa osa lipuista ostettiin Internetin kautta, jolloin asiakas ei välttämättä ollut fyysisesti lähtöpaikassa. Lipusta saatu tulo kohdistettiin siten kokonaisuudessaan siitä maasta kertyväksi, josta asiakas lähti ja sille yritykselle, jolta lippu ostettiin. Tähän ratkaisuun päädyttiin, vaikka rajan ylittävän osan matkasta hoitikin toinen yritys, jolle lipun myynyt yritys tuloutti komissiota lukuun ottamatta koko sen liikennöimän osuuden lipputulosta.

3.6 Liikevaihdon laskemisen erityiskysymyksiä

3.6.1 Luonnolliset henkilöt

Määräysvallan hankkijana voi olla myös luonnollinen henkilö. Luonnollisen henkilön liikevaihdoksi luetaan myös hänen määräysvallassaan olevan yhden tai useamman yhteisön tai säätiön liikevaihto.

3.6.2 Yhteisyrityksen liikevaihdon jakaminen eräissä tapauksissa

Jos yrityskaupan osapuoli tai siihen kilpailulain 24 §:n 1 tai 3 momentin mukaisessa suhteessa oleva yhteisö käyttää yhteistä määräysvaltaa toisen yrityskaupan osapuolen tai tähän 24 §:n 1 tai 3 momentin mukaisessa suhteessa olevan yhteisön kanssa tai muun yhteisön kanssa, yhteisessä määräysvallassa olevan yhteisön liikevaihto jaetaan tasan kaikkien yhteistä

¹³ Lentoliikenteen osalta ks. esim. komission päätös 27.6.2007, COMP/M.4439 - Ryanair/Aer Lingus, ja sen alaviitteessä 12 mainitut päätökset.

¹⁴ Markkinaoikeuden päätös 30.10.2009, Dnro 580/08/KR.

3 Liikevaihdon laskeminen

määräysvaltaa käyttävien yhteisöjen kesken (liikevaihtoasetuksen 4 §). Liikevaihdosta vähennetään lisäksi liikevaihtoasetuksen 1 §:n 4 momentin mukaisesti yritysryhmään kuuluvien yhteisöjen keskinäisen kaupan liikevaihto.

Liikevaihtoasetuksen 4 §:n säännös ei koske asetuksen 3 §:n mukaisia määräysvallan muutostilanteita. Niissä yhteisessä määräysvallassa oleva yhteisö on hankinnan kohteena.

3.6.3 *Julkisyhteisöihin liittyvät yrityskaupat*

Kun määräysvallan hankkija ja hankinnan kohde ovat molemmat saman julkisoikeudellisen yhteisön omistuksessa, katsotaan toimenpide yleensä sisäiseksi uudelleenjärjestelyksi, jos sekä hankkija että kohde ovat osa samaa taloudellista yksikköä. Jos hankkija ja kohde sen sijaan kuuluvat erillisiin taloudellisiin yksiköihin, joilla molemmilla on itsenäinen päätösvalta, katsotaan toimenpide kilpailulain mukaiseksi yrityskaupaksi. Jos hankkijalla ja kohteella molemmilla on toimenpiteen jälkeenkin itsenäinen päätösvalta, katsotaan toimenpide ainoastaan sisäiseksi uudelleenjärjestelyksi, vaikka ne molemmat tulisivat toimenpiteen seurauksena olemaan saman yksikön, esimerkiksi holding-yhtiön, omistuksessa.

Jos julkisyhteisö käyttää oikeuksiaan julkisena viranomaisena yleisen edun turvaamiseksi, eikä pyrkiäkseen esimerkiksi vaikuttamaan yhteisön liiketoimintapäätöksiin, eivät nämä oikeudet tarkoita kilpailulain mukaisen määräysvallan olemassaoloa, paitsi jos niiden tavoitteena tai vaikutuksena on saattaa julkisyhteisö sellaiseen asemaan, jossa sillä on ratkaiseva vaikutusvalta yrityksen toiminnassa.

Liikevaihtoasetuksen 5 §:n mukaan julkisyhteisön elinkeinotoiminnan liikevaihtoon ja julkisyhteisön määräysvallassa olevan yhteisön liikevaihtoon luetaan mukaan saman julkisyhteisön harjoittaman muun elinkeinotoiminnan ja julkisyhteisön määräysvallassa olevien yhteisöjen liikevaihdot, jos julkisyhteisö yhteensovittaa näiden taloudellista päätöksentekoa.

Ensimmäinen keskeinen peruste julkisyhteisön harjoittaman muun elinkeinotoiminnan tai sen määräysvallassa olevien muiden yhteisöiden liikevaihdon huomioon ottamiselle on, että julkisyhteisö tosiasiallisesti yhteensovittaa yrityskaupan osapuolena olevan elinkeinotoiminnan tai yhteisön ja harjoittamansa muun elinkeinotoimintansa tai muiden yhteisöidensä liiketoimintaa ja kilpailukäyttäytymistä.

Toinen huomioon otettava seikka on itsenäinen päätöksentekovalta. Yrityskaupan osapuolena olevan yhteisön liikevaihtoa laskettaessa tulee siten ottaa huomioon kaikki ne yhteisöt ja elinkeinotoiminnat, jotka muodostavat sellaisen taloudellisen kokonaisuuden, jolla on itsenäinen päätöksentekovalta, riippumatta näiden yhteisöjen pääoman hallintatavasta tai niihin sovellettavista hallinnollista valvontaa koskevista säännöistä.

3.6.4 *Kahden vuoden sääntö*

Jos liiketoimintaa hankitaan useammassa erässä, hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan hankintaa edeltävän kahden vuoden aikana samalta yhteisöltä tai säätiöltä tai tämän kanssa kilpailulain 24 §:n mukaisesti samaan yritysryhmään kuululta taholta hankitun

3 Liikevaihdon laskeminen

liiketoiminnan liikevaihdot riippumatta siitä, ovatko hankitut osat oikeushenkilöitä vai eivät.¹⁵ Vastaavasti säännöstä sovellettaessa otetaan huomioon sekä hankkijan että myös sen kanssa samaan yritysryhmään kuuluvien tahojen hankinnat samalta yritysryhmältä edellisen kahden vuoden aikana.

Hankinnan kohteen liikevaihtoon luetaan yrityskauppaa edeltävän kahden vuoden aikana samalta yhteisöltä hankittujen yhteisöjen liikevaihdot siitä riippumatta, onko yrityskauppa tutkittu Kilpailu- ja kuluttajavirastossa. Kahden vuoden säännön soveltamisessa otetaan huomioon määräysvallan hankkiminen, yhteisen määräysvallan hankkiminen, yhteisyrityksen perustaminen, liiketoiminnan tai sen osan hankkiminen ja sulautuminen.

Vaikka jo aikaisemmin hankittu liiketoiminta voi liikevaihtoasetuksen 1 §:n 3 momentin mukaisesti sisältyä hankkijan liikevaihtoon, lisätään se kahden vuoden sääntöä sovellettaessa myös hankinnan kohteen liikevaihtoon.

3.6.5 *Muu kuin euromääräinen liikevaihto*

Yrityksen vuotuinen liikevaihto on muunnettava euroiksi käyttäen kyseisten 12 kuukauden keskimurssia.¹⁶ Samaa menetelmää sovelletaan, jos yritys käy kauppaa useilla eri valuutoilla. Vahvistetusta tilinpäätöksestä saatu, yritysryhmän käyttämässä valuutassa ilmaistu liikevaihto muunnetaan euromääräiseksi edellä mainittua 12 kuukauden keskimurssia käyttäen. Vahvistettuun tilinpäätökseen perustuvat vuotuiset liikevaihtoluvut tulee muuntaa sellaisenaan eikä niitä saa jakaa neljännesvuosittaisiksi tai kuukausittaisiksi liikevaihtoiksi, jotka sitten muunnetaan yksitellen.

¹⁵ Ks. myös edellä 3.6.4. Kahden vuoden sääntö.

¹⁶ Tietoa vaihtokursseista löytyy mm. Euroopan keskuspankin kuukausikatsauksista.